

TÜRK ÇAĞDAŞLAŞMASI

SUAT İLHAN

Türk kurtuluş hareketi 1919 yılında başlatılmış, 1920 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışı, 1922 yılında İstiklâl Harbi'nin sonuçlanması, 1924 yılında Lozan Anlaşması'nın imzalanması ve inkılâplar gibi çeşitli aşamalardan geçmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışı ile birlikte başlatılan Türk kurtuluş hareketinin birinci amacının bağımsız ulusal Türk devletinin kurulması, bundan sonra gelen en önemli amacının ise çağdaşlaşma olduğu değerlendirilebilir. Bu hareketin ikinci amacı olan çağdaşlaşma, devamlı gelişmeyi her çağda çağdaş olmayı gerektirmektedir.

Türk kurtuluş hareketinin ilk büyük olayı olan İstiklâl Harbi ve İstiklâl Harbi ile aynı zamanda başlatılarak harpten sonra da devam edilen Türk çağdaşlaşması, Türk devrimini ve bu devrimin zamanla bir süreç kazanması sonucu ulaşılan Türk evrimini oluştururlar. Bu büyük yenilenme, genel Türk tarihi içerisinde çok önemli bir köşe taşı ve yeni bir atılımın ilk ve büyük hareketidir. Çok yönlü olan kurtuluş hareketimizin aynı zamanda evrensel özellikleri ve evrensel etkileri de vardır.

Türkler zamanın bilinebilen bütün coğrafyalarında (Asya-Avrupa-Afrika) hareket halinde olmuş, her devirde bu geniş coğrafya üzerinde en az bir büyük imparatorluk veya devletle varlıklarını sürdürmüşlerdir. Kurulan devletlerin sayısının yüzün üzerinde olduğu değerlendiriliyor Türk insanı, tarihi boyunca geniş bir coğrafya üzerinde oluşan uygarlıklara, ya Bozkır uygarlığında olduğu gibi ismini vermiş veya İslâm uygarlığında olduğu gibi yüzyıllar boyu katkılarda bulunarak temsil etmiş ya da Anadolu uygarlıklarında olduğu gibi mirasına sahip çıkmış, ilişki kurmuştur. Temasta bulunulan diğer bütün uygarlıklarla da çeşitli düzeylerde alışveriş içerisinde olunmuştur. Selçuklu İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu dönemlerinde parlak uygarlık ve sağlam, süzölmüş kültür odakları, kültür çevreleri meydana getirilmiştir. Ayrıca, 9-11'nci yüzyıllarda İbni Sina, Farabî, İbni Türk, Harezmi, Beyrunî gibi düşünür ve bilim adamları ile genel uygarlık tarihinin akışı içerisinde önemli bir halka oluşturulmuştur.

17'nci yüzyıldan itibaren görülen duraklamalar, gerilemeler ve kendi kendisini tekrar eden kurumlar, buna karşılık batıdaki gelişmeler 20'nci yüzyılın başında Türk toplumunu yeni bir yol ayrımına getirmişti.

Sözü edilen 9-11'nci yüzyıl Türk düşünce hayatının ve Haçlı Seferlerinin katkıları ve etkisine rağmen bugünkü batı uygarlığı ve batı kültür çevresi, genel hatlarını sunduğum Türk uygarlık tarihinin dışında gelişme göstermiştir.

Türk çağdaşlaşması, farklı ortamlarda gelişen Türk kültür çevresi ile batı kültür çevresinin uyumunu sağlamayı, Türk kültür çevresinin evrensel kültürün temsilcisi durumunu alan batı kültür çevresi içerisinde yerini almasını amaçlar.

Yeni bir uygarlık, yeni bir kültür çevresi içerisinde yer alınması, toplumların ve kişilerin zihni yapılarını, düşünce şekillerini, davranışlarını ve kurumlarını kapsayan çok zor ve örneği çok az olan bir gelişme, bir geçiş türüdür. Farklı bir kültür çevresi ile uyum sağlanması karmaşık sorunları içerir. Çünkü kültür uyumunda, kültür unsurlarında büyük değişiklik olmadan uyumun gerçekleşmesi düşünülür. Kültür çevresi uyumunun farklı inanç sistemine rağmen gerçekleştirilmesi gerekir. Kültür çevresi uyumunda dil, tarih, din, sanat, folklor, gelenek, görenek gibi diğer kültür unsurlarındaki farka, ayrılığa rağmen ve bu ayrılıkları bir ölçüde koruyarak sonuç almak söz konusudur.

Atatürk'ün başlattığı Türk devrimi, batı kültür çevresi ile Türk kültür çevresinin uyumunu kendi özelliklerini koruyarak gerçekleştirme amacına yöneliktir. Bu özelliği ile farklı kültür çevrelerinin uyumunu sağlayan bir atılımın ilk örneğini vermiştir.

Atatürkçülüğün açıklamalı bir tanımı konuya yaklaşımı kolaylaştırabilir: "Atatürkçülük: Gerçeklere dayanan, evrensel ağırlıklı, geleceğe yönelik, birbiri ile uyumlu amaçlar, uygulamalar ve ilkeler bütünüdür. Bu içeriği ile yeniliğe açık, dinamik özelliği ve bütünlüğü olan, birbirini tamamlayan bir düşünce sistemidir. Bağımsız millî devleti, millî egemenliği, kişi özgürlüğünü, her çağda çağdaş olmayı amaçlar, akla ve bilime dayanır"¹.

Atatürk'ün Türk toplumuna kazandırdığı en büyük değer, coğrafyasını da gerçekleştirerek kurduğu ulusal devlet ile bu devletin çağdaşlaşması için ortaya koyduğu düşünce sistemi ve bu yöndeki uygulamalardır.

¹ Bu tanım, 10 Kasım 1987 günü yapılan Atatürk'ü anma toplantısında "Atatürk'ün kazandırdığı değerler ve Atatürkçülüğün beklentilerimiz" başlığı altında yapılan konuşmada, daha sonra Mart 1989 tarihli Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi'nde aynı başlığı taşıyan makalede kullanılmış ve dergiden Türk Dil Kurumu'nun Yeni Baskı Türkçe Sözlüğünün "Atatürkçülük" maddesine alınmıştır.

Atatürkçülük, çağdaşlaşmanın ve çağdaş kalmanın esaslarını belirler. Yukardaki tanımda da çağdaşlaşmak için gerekli olan ve Atatürkçülüğün taşıdığı unsurlar bulunmaktadır.

Türk kurtuluş hareketinin ulusal devletin kurulmasından sonraki çağdaşlaşma aşaması, ulusal egemenliğin gerçekleşmesini de sağlayan birçok atılımı kapsar. Bu hareket, bütünü ile bir Türk uyanışı ve yenilenmesidir. Yeni bir düşünce ve uygulama bütünüdür. Atatürkçülük, bu atımları ulusal devlet ile bağdaştıran, kaynaştıran bir çağdaşlaşma yöntemidir. Türk devrimi kısır bir batılılaşma hareketi değil, toplu bir kültür atılımı olarak değerlendirilmelidir.

Türk devrimini oluşturan bağımsız ulusal devletin kurulması ve çağdaşlaşma diğer birçok ulusa örnek olmuş ve evrensel nitelik kazanmıştır.

İstiklâl Harbi'nin öncü etkisi ile sömürge olmaktan ve işgalden kurtulma savaşı veren birçok ülke, bağımsızlıklarını elde ettikten sonra çağdaşlaşma girişiminde bulunmuşlardır. Ne yazık ki görünen durum karışıktır. Batıya karşı mücadele veren bu ülkeler Atatürkçülükteki çağdaşlaşma örneği yerine, başka örnekler seçerek bağımsızlıklarına gölge düşürmüşler, kişisel ve toplumsal özgürlüğe ulaşamamışlardır. Bu sonuçta, Atatürkçü düşünce sisteminin evrensel niteliği ve büyüklüğü ile işlenip yaygınlaştırılmaması olmasının payı vardır.

Farklı kültür birikimlerine, farklı coğrafya ve farklı jeopolitik ortamda olmalarına rağmen, Türk devrimindeki çağdaşlaşma modelini benimseyerek uygulayacak ülkeler için Atatürkçülüğün çağdaşlaşma yol ve yöntemi, geçerliliğini korumaktadır. Çünkü Atatürkçülük, yaşayan, kendisini koruyan, günün, bölgenin ve toplumların özel şartlarına uyumu mümkün olan, akla ve gerçeklere dayalı, bağımsız bir çağdaşlaşma modelidir.

Türk Çağdaşlaşmasının Özellikleri

Türk çağdaşlaşması rönesans, reform, sanayi devrimi ve Fransız devrimi gibi birçok büyük hareketin sonuçlarını kavrayacak, işlevlerini üstlenecek nitelikte atımları gerektiriyordu. Türk çağdaşlaşmasında düşünce ortamının ve ilkelerinin genel olarak uygulama ile beraber belirlendiği ve geliştirildiği görülür. Atatürk tarafından başlatılan hareketin düşünce ortamının oluşmasına ve uygulamaların geliştirilmesine Atatürk'ten sonra da devam edilmiştir. Türk çağdaşlaşma hareketinin her çağda çağdaş olmayı gerektiren özelliği, Atatürk dönemini de aşan geniş zamana yaygın yapısı ve gerçekleştirdiği büyük, hızlı değişimlerle devrim niteliğinde ve bu devrimin bir süreç kazanarak evrimleştiği bir atılımdır.

Bu yapısı ile Türk devrimi, alt birimlerinde devrimleri ve evrimleri içeren bir çağdaşlaşma modeli verir. Eğitimle kazanılmış bilimsel birikim sağlanmasını ve akılcı yöntemlerle işlenmiş bir kültür temeli oluşturmayı amaçlar.

Türk devrimi, kültür ayrılıklarının sebep olduğu gelişmişlik farklarının ortadan kaldırılmasını gerçekleştirebilecek yönde bir harekettir. Kültür unsurlarının temel yapısını koruyarak gelişmeyi sağlayabilen yöntemi belirler. Değişik yapı ve düzeydeki kültürlerin her birisinin güzelliğini ve çeşitliliğinin gelişmeyi hızlandırıcı yöndeki etkisini koruyarak, kullanarak diğer kültürlerle ve evrensel kültür çevresi ile uyum sağlaması gereken kültür çevrelerini uyum oluşturmalarının örneğini vermektedir.

Türk devrimi, Türk toplumunun tarihi, coğrafi konumu ve önderi sebebiyle özgün ve güçlü özellikleri olan ulusal bir hareket olarak gelişmiş, zaman içinde evrensel değerler kazanmıştır. Almanya'nın, Fransa'nın veya herhangi bir batı ülkesinin rönesans veya reform kervanına katılmasından farkları ve onlara göre zorlukları olan bir hareket olarak değerlendirilmelidir. Şüphesiz ki, daha önceki uygarlık aşamaları, kültür gelişmeleri Türk devrimi için etkili örnekler vermiş, Türk devrimi batı kültürünün uzun oluşma sürecinin deney ve düşünce birikiminden yararlanarak yetkinleşmiştir.

Tarihimizdeki bu çok büyük olay, devamlı gelişme içerisinde bulunan insanlığın farklı kültür odaklarının buluşma noktalarından biri görünümündedir. Batı kültür çevresi ile Türk kültür çevresinin çağdaş olguda uyumunu gerçekleştirmektedir.

Türk devriminin düşünce ve uygulamaları yeni düşünceleri ve yeni uygulama seçeneklerini gündeme getirmektedir. Ayrıca, Atatürkçü görüşün belirlediği akıl, bilgi ve düşünce üçgeninden insan sevgisine ve sanatsal güzelliklere ulaşan değerleri ve bu değerlere dayanarak yeni arayışları, yeni yönleri, yeni yolları belirlemektedir.

Atatürk döneminde ilk önce, Türk devriminin en önemli unsurlarından birisini oluşturan ve özgürlüğün gereği olan ulus egemenliği ile ilgili çalışma başlatılmıştır. 19 Mayıs 1919'da Samsun'a gelerek İstiklâl Harbi'ni ve Türk kurtuluş hareketini başlatan Atatürk, 22 Mayıs 1919'da Sadaret'e çektiği telgrafta ulusal egemenliğin ilk işaretlerini vermiş ve Türk kurtuluş hareketi süresince ve daha sonra adım adım ulus egemenliğinin sağlanması yönünde faaliyette bulunmuştur. Atatürk dönemi, demokratik düzene,

sivil topluma geçiş için düşünce ortamının oluşturulmaya başlandığı, çok partili sistem için iki deneyin yapıldığı bir eğitim, kısmî uygulama ve geçiş dönemidir. Atatürk 1933 yılındaki Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni açış konuşmasında bu durumu şöyle açıklamaktadır: "Geçen on sene gelecek devirler için bir başlangıçtan başka birşey değildir. Bununla beraber, eski devirlerin tarihi karşısında, Cumhuriyet'in bir on senesi, eşi görülmeyen bir diriliş ve göz kamaştırıcı bir ileri atılış abidesidir."

20'nci yüzyıl başındaki Türk düşünce ve zihniyet ortamı ile çağdaş, sosyal, politik, ekonomik uygulamalar arasındaki bağlantı, Atatürkçü düşünce bütünü ve Atatürkçü zihniyet ile kurulmaya çalışılmış ve büyük mesafeler alınmıştır. Atatürkçülük, düşüncede ve uygulamada, çağ düzeyinde uyumlu atılımları devamlı hayat tarzı olarak benimseyenlerin bağlı olduğu düşünce odağıdır.

Atatürk döneminde ve Atatürk'ten sonra Atatürkçülüğe bağlı bir gelişme içerisinde olan Türk devrimi kendisine özgüdür. Bir kültür çevresinin başka bir kültür çevresi ile çeşitliliğini koruyarak uyumunu ve birliğini sağlamayı içerir. Bu uyumda akli, bilimi ve insan sevgisini esas alan, uyum sağlamaya çalıştığı yeni kültür çevresinin özünü koruyan buna karşılık yeni kültür çevresinin saplantılarını, sapmalarını reddeden bir tutum içerisinde dir.

Kültür Unsurları, Kültür Çevreleri ve Farklı Kültürler Arası Uyum

Kültür unsurlarının neler olduğunun belirlenmesi konusunda ayrıntılı çalışmalar bulunmuyor. Atatürk Yüksek Kurumu tarafından yayına hazırlanan bir araştırmada, benimsenen ideoloji, dil, din, tarih, sanat, folklor, ekonomi, devlet anlayışı ve düzeni, gelenek ve görenekler gibi konuların kültür unsuru veya başka bir deyimle, kültürü oluşturan alt birimler olduğu noktasında fikir birliği sağlanmıştır. Bütün toplumlar için dil, bir kültür unsurudur. Türkçe ise Türk ulusunun kültür unsurudur. Diğer kültür alt birimlerinin de (tarih, din...) toplumdan topluma farklı yapıları ve farklı özellikleri vardır.

Ulusal kültür çevrelerinden ayrı olarak ortak unsurları bulunan ve birçok ulusun kültürünü içeren bölge kültür çevreleri de oluşabilmektedir. Örnek olarak, batı kültür çevresi birçok ulusal kültürü içermekle beraber müşterek unsurları sebebiyle ayrı bir kültür çevresi olarak da değerlendirilebilir. Batı kültür çevresinin dışında da, ulusal kültür çevreleri ile ortak özellikleri olan ve birçok ulusal kültür çevresini içeren, ulusal çevreden daha geniş bölge kültür çevreleri teşekkül edebilmektedir.

Dünyanın her noktasının ulaştırma ve iletişimle bağlanması evrensel bir kültür oluşması yönünde zorlayıcı etkiler yapmaktadır. Ulusal ve bölgesel kültür çevreleri arasındaki ilişkilerin artması sonucu, gelişmiş ve ortak noktaları hızla çoğalan evrensel bir kültürün varlığı ciddi şekilde hissedilmektedir. Evrensel kültür oluşması, ulusal ve bölgesel kültür çevreleri arasında ve bunlarla evrensel kültür arasındaki ilişki ile ilgili birçok sorun yaratmakta yeni çalışma, yeni düşünce alanları açmaktadır.

Bölgesel ve ulusal kültür çevrelerinin evrensel kültür ile uyumunun kültür unsurlarında en az değişiklikle gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Aynı dillerin korunmasıyla birlikte ortak bir veya birkaç dilin yaygınlaşması, ayrı geleneklere rağmen insan hakları değerlerinde birleşmek gibi vazgeçilmez ortak noktalar belirlemektedir. Evrensel kültür için ortak noktaların en önemlilerinden birisinin belki birincisinin lâiklik olduğu dikkate alınmalıdır. Lâikliğin, din ve mezhep farklarına rağmen müşterek bir kültür çevresi oluşturulmasını sağlayabilecek vazgeçilmez bir unsur olduğu her geçen gün daha iyi anlaşılıyor.

Ulusal ve bölgesel kültür çevrelerinin evrensel kültür yönünde gelişme göstererek uyuma kavuşturulması toplumsal karışıklıklara sebep olabilen büyük ve zor bir konudur. Benimsenen ideoloji, din, dil, tarih, sanat, folklor gibi bir kültürün bütün unsurları ile bezenmiş kişi ve toplumların başka bir kültürle uyumu, devrim niteliğinde düşünce değişikliklerini ve zor uygulamaları gerektirmektedir.

Atatürk'ün önderliğinde başlatılan Türk devrimi, özel kültür çevrelerinin bölgesel ve evrensel kültür çevreleri ile uyumunu sağlayacak ve aynı zamanda evrensel kültür ortamına katkılarda bulunabilecek özellikleri öneeren yolları açmaktadır. Bu yolları işaret eden ve yöntemi belirleyen Türk devriminin, bugünkü egemen batı kültürünün yüzyıllar içerisinde oluşmuş deney birikimlerinden ve ulaştığı sonuçlardan yararlanması gerekmiştir. Bu değişimin, yeni bir kültür çevresi ile uyum sağlamanın hiçbir toplum için kolay olmayacağı açıktır.

Atatürk gibi bir önder ve tarih boyunca ilişki kurduğu bütün uygarlıklarla kolay uyum sağlayabilen bir ulus yüzyılların bu yolculuğunu on yıllara sığdırabilirdi. Türk ulusu bu yolda inanılması güç, örneği de henüz olmayan sonuçlar almaktadır. Sağlanabilen başarılar sadece bir lider, sadece tarihsel birikim, sadece süzölmüş bir sağduyu sonucu elde edilmemiş, bu amaçla bütün bir ulusun acılı günler yaşaması, çileli uğraşlar vermesi gerekmiştir.

Kültürlerin vazgeçilmez ortak noktalarda buluşması sonucu oluşabilecek evrensel kültüre batı kültürünün öncülük edeceği belli olmuştur. Batı kültürü oluşumunu kendi değerleri yönünde sistemleştirecek zamanı bulmuş, düşünürlerini yetiştirerek aşama aşama gelişmesini gerçekleştirebilmiştir. Diğer kültür çevreleri de bir oluşum süreci yaşamışlardır. Fakat bunlar yirminci yüzyıla girerken gelişme grafiklerinin üst noktasında değil alt noktalarında veya bütün güzelliklerine rağmen günün gelişme şartlarına uygun olmayan içerikte bulunuyor ve gelişme grafiğinin üst noktasında bulunan, günün ihtiyaçlarına göre gelişme göstermiş olan batı kültürünün önceliğini kabul etmek zorunda kalıyorlardı.

Ekonomik, politik, askerî ve sosyal açıdan görülen farklı gelişmişlik ortamının giderilmesi, geri kalmış toplumların kalkınmalarını gerçekleştirebilmeleri, uygun kültür ortamının sağlanması ile mümkün olabilecektir. Ayrıca, değişik kültür çevrelerinin evrensel kültür çevresi içerisinde varlıklarını sürdürebilmeleri, kendi özelliklerini de koruyarak uyumlarının sağlanmasını gerektirmektedir. Evrensel kültürle uyumun zorluğu bu şartların yerine getirilmesi zorunluluğundan kaynaklanıyor.

Atatürkçülük ve Türk Devrimi

Türk toplumu, uzun tarihi süresinde daima kendine özgü, zaman zaman çevresine egemen ve etkili olan bir kültürün mirasçısıdır. Siyasî yapısı ve etkinliği ile dört yüzyıl önceki yüzyıla ismini vermiştir. Yüzyıllar boyu insan sevgisine dayanan, insanı yüce gören bir anlayış ve inanç sisteminin temsilcisi olmuştur. Ulusal kültürümüz bünyesinde, insan sevgisi ve özgür yapı gibi batı kültür çevresinin de önemli unsurlarını bulundurmaktadır.

Atatürk, "Bağımsızlık ve özgürlük benim karakterimdir" diyebilen bir düşünceye ve birikime sahiptir. Tarihî gelişmemiz ve Türk devriminin öncüsü ve önderinin belirlediği ilkeler sebebiyle özgürlüğü kültürünün temel varlığı sayan batı ile uyum sağlanması Türkler için daha kolay ve mümkün olabildi.

Türk kültür çevresi, batı kültür çevresinin doğu kültür çevresi ile birleşme yolu üzerinde, batı kültür çevresini doğuya uzatan bir konumda bulunuyor.

Türk devrimi, tarihî bir gelişmenin uç noktasındaki atılımdır. Bu hareketin bir evrim süreci içerisinde gelişmesinin kaynağını, ulusal kültürümüzün insancılığında görmek mümkündür. Şüphesiz Yunus Em-

reler tek başına yetişen çiçekler değildi. Bu çiçeği yetiştiren tohumun, toprağın, iklimin bu çiçeği yetiştirmeden önce de benzer özelliklere sahip olduğu, bu çiçekten sonra ise daha güçlü olarak yaşadığı düşünülmelidir. Gerçekten de Türk toplumu Yunus Emrelerin gönül zenginliğine sahiptir. Yunus Emre yalnız değildi. Hacı Bektaş-ı Veli "Bizim kiblemiz insandır" der.

Batı kültürünün oluşumu sürecinde, kültür ile kişi ve toplum değerlerinin karşılıklı etkileşimi geniş zaman içerisinde gerçekleşebildi. Bu süreçte düzüntülü günler, zor yüzyıllar, patlamalar ve çatışmalar vardır.

Türk toplumunun 20'nci yüzyılın başındaki kültür yapısı ve kültür birikimi bu süreci aynen yaşamasını gerektirmiyordu, ayrıca buna zamanı da yoktu. Kültür ortamlarının özellikleri korunarak, vazgeçilmez ortak noktalarda birleşerek gerçekleştirilecek uyum, farklı bir yol izlenmesini ve farklı bir yöntemi gerektiriyordu. Türk devrimi kültürler arasında uyum sağlayacak bu farklı yol ve yöntemin örneğini vermiştir.

Düşüncede ve entelektüel kültür² alanında sağladıkları özgürleşme, batılı toplumlarının ortaçağ durgunluğundan yaşama dönmesine yardımcı olmuştur.

Türk toplumu da, Atatürkçülükle özgür bir düşünce ortamına, kendi kültür özelliklerini koruyarak evrensel kültür ile uyum sağlayabilme gücüne kavuşmuştur. Böylece Atatürkçü gerçekçilikle batı gerçekçiliği uyuma kavuşuyor, ürün vererek bir kültür ortamı hazırlanmış oluyordu. Moral değerlerle araç ve gereçler arasında uyum sağlanıyor ve gelişme yeteneği kazanılıyordu.

Atatürkçü düşüncede ve Atatürk dönemi uygulamalarında bütün bu konularda bilinçli ve sağlam adımların atıldığını görüyoruz.

Türk çağdaşlaşması insanlığın gelişmesi içerisinde, kültürler arası ilişkiler ve uyumlar bakımından bir aşama ve bir deneyler bütünüdür. Özgür düşünce ve bilgi ortamı Türk çağdaşlaşma hareketi ile doğuya doğru genişletilmekte, batı kültür çevresinin Hristiyanlık öğesi dışında, Hristiyanlığın egemen olduğu bir alanın dışında gösterdiği gelişmenin örneği verilmiş olmaktadır. Bu örnek aynı zamanda, inançlara bağlı ayrılıkların lâik zihniyet temelinde bağdaştırılmasıdır.

² Entelektüel: Zihinsel, düşünsel etkinlik-Aydın Entelektüel kültür: Atatürk'ün deyimini ile haraset-i fikriye.

Türk devrimi, doğu düşüncesinin gelişmeyi zorlaştıran yapısını, lâik zihniyetle aşmanın öncülüğünü yapmakta, örneğini vermektedir.

Bu devrim, çok farklı kültür ortamlarında yetişmiş olan ve kökten değişmeleri artık irademiz dışında bulunan insanların, düşünce ve davranış yapılarını kendi doğal gelişme süreçleri içerisinde tutularak, yeni uyumlara yeni atılımlara yönlendirilmesini gerçekleştirebilecektir.

Düşünce yapısı, deney birikimi ve davranışları ile, kısaca oluşturduğu kültür çevresi ile batı bir bütündür. Batı kültür çevresi dışında kalan kültür çevreleri ise birbirlerinden farklı görünümde dirler. Bu kültürlerin batı kültür çevresi ile bütünleşmeden, bu kültür çevresi içinde erimeden (entegre olmadan) evrensel kültür yönünde batı kültürü ile uyum sağlamaları ve onun gelişmesi süreci içerisinde yer alabilmeleri için gerekli yol ve yöntemi Türk çağdaşlaşması vermektedir. Türk çağdaşlaşması bu yol ve yöntemi gösteren ilkeleri ve düşünce ortamını belirlemiş ve diğer kültür çevreleri için deney birikimi oluşturmuştur. Türk kurtuluş hareketi, zaman ve yer olarak yüzyılımızın egemen kültürü ile diğer kültürler arasında ilişkiler kuran bir konuma sahiptir. Ayrıca Türk devrimi, batı kültürünün totaliter sapmalarından, insanı sömüren acımasız istismarcılığından uzak, insan sevgisine dayanan görüşleri koruyarak batı için de, doğu için de evrensel değer göstermiştir.

Türk devrimi, teokratik bir ortamdan lâik zihniyete, otoriter bir yöntemden demokratik düzene geçişin ilke, yöntem ve örneğini veren eşsiz ve evrensel bir olaydır. Bu olayın temelinde özgürlük, lâik zihniyet ve akılcı atılım ruhu vardır. Atatürkçü düşünce ve Türk devrimi önce düşünce yapısı ile anlaşılmaya çalışılmalıdır.

Lâik Zihniyet

Atatürk'ün Türk toplumu için öngördüğü lâiklik, sadece dinin politika dışı tutulmasından, din işleri ile devlet işlerinin birbirinden ayrılmasından ibaret değildir. Atatürkçü düşünceye göre, düşünce, bilim, sanat ve davranışlar lâik bir anlayışla özgürleşmelidir. Atatürk'ün öngördüğü lâiklik bu özgür yapıyı, kısaca aklın özgürlüğünü amaçlar.

Atatürk her alanda özgürlüğü sevdirmiş, ulusumuzu geri dönüşleri önleyecek olan düşünce özgürlüğünün gelişmeye açık gerçeğine ulaştırmıştır. Atatürk'ün özgürlüğe, bağımsızlığa bağlılığı, insana duyduğu sevginin, insan onuruna verdiği değerlerin bir sonucudur. İnsan sevgisi ile doludur, kendi ulusu ise onun için insanlık sevgisinin odaklaştığı bir değerdir.

Şüphesiz din, insanî değerleri güçlendiren en önemli kültür unsurlarından birisidir. Bu kültür değeri, diğer kültür unsurlarını yönlendirmek yerine diğer kültür unsurlarını destekleyerek güçlendirecek yapıya lâik bakış ile kavuşmuştur. Lâik zihniyet özgür düşünceye kaynaklık yapar, özgür düşünceyi yaratır. Özgür düşünce ise gelişmenin vazgeçilmez şartı değerindedir ve her tür sanata ve yeni düşüncelere kendi alanlarında yaratma gücü verir.

Batı kültürü özünden yoksun olan, ayrıca Hristiyanlık temelinden gelmeyen toplumların batı uygarlığına ulaşamayacakları hakkındaki görüş Türk çağdaşlaşması ile değişmektedir. Atatürkçülük, batılı olmayan toplumların çağdaş uygarlığa yönelişinin ve başarının yöntemini vermekte, örneğini oluşturmaktadır. Bu başarının temelinde lâik zihniyet vardır. Bu başarı aynı zamanda, İslâmın geri kalmışlığın yazgısı gibi gösterilmesinin yanlışlığını kanıtlamıştır. Türk devrimini inançlarımızın çağdaş uygarlığın yolunu tıkamayan özelliğini açığa çıkarmıştır.

Lâik zihniyet, inanç farklarının müşterek değerler edinilmesini önlediği görünüm ve görüşünü ortadan kaldırmaktadır. Dünyanın bir kısım bölgelerinde yaşanan az gelişmişliği, Türk devriminin özünü oluşturan lâik zihniyet kurtarabilecektir.

Kavuştuğumuz özgür düşünce ortamı Türk toplumunu batı kültürü ile eşit düzeyde yüz yüze getirmektedir. Bu özellikleri ile ele alındığında, Türk devrimi, birçok diğer büyük devrimi içeren ve onları aşan bir görünüm kazanmaktadır.

Türk devrimi, kültür hayatına evrensel yaygınlık kazandırma yönünde çok önemli bir halka oluşturabilecek görünümündedir.

Batı Kültürü ve Türk Devrimi

Türk devrimi, batı dünyasının geçirdiği ve batı kültürünün oluşumunu hazırlayan bütün evrelerin, bütün aşamaların her birisini ayrı ayrı yaşamadan çözmek, sonuçlarına sahip olmak durumunda kalmıştır. Bu evre ve aşamalar, batı kültürünün bilgi ve deney birikimine katkıları olan olay ve atılımlardır.

Batılı toplumlar 20'nci yüzyıla doğru olan gelişmelerinde sadece olumlu aşamalardan geçmemiş, yaklaşık her olumlu gelişmeye karşılık karşı olaylar da yaşamışlardır. Ayrıca, batılı toplumların gelişmesine olumlu katkıları olan hareketlerin birçoğunun bizzat kendisi insanlığa ızdırap

veren olaylar olmuştur. Bu olaylar arasında yıllarca hatta on yıllarca süren harpler, insan sevgisinden uzak bir dizi uygulama, baskılar, öldürmeler, sömürgeler, işgaller, ayaklanmalar, işkenceler, sınıf mücadeleleri, din ve mezhep kavgaları... sayılabilir. En son 20'nci yüzyılda görülen faşizm, nazizm ve komünizm de batı düşünce ve kültürü içerisinde oluşan birer hareket olarak büyük ızdırapları beraberlerinde getirdiler.

Batıda görülen olumlu olaylar ve olumsuz olaylar incelenirken, olumsuz olayları da batı kültürünün olumlu yanları ile aşmanın mümkün olduğu dikkate alınmalıdır.

Batı kültürü içerisinde olumlu olaylar kadar olumsuz olayların da bir birikimi olması gerekir.

Batılı olmayan toplumlarda, batı toplumlarının yaşadığı bu olumlu ve olumsuz evre ve aşamaların etkileri farklı ve sınırlı olmuştur.

Türk devriminin başlangıcı, nazizm, faşizm, komünizm gibi, batı kültür çevresinin kendi temel ilkeleri olan özgür düşünce ve insana verilmesi gereken değer ile ters düşen uygulamaların güçlü olduğu zamana rastlamaktadır. Batı kültürünün oluşumu içerisinde bir karşı evre ve aşama niteliğinde olan ve insan onuru ile bağdaşmayan bu düşüncelerin ve uygulamaların en canlı olduğu dönemde, Türk devrimi batı kültürünün özgürlüğe, akla ve bilime, kısaca batının temel ilkelerine yönelik olarak ve bunları benimseyerek, savunarak ortaya konmuştur.

Batı kültürü nazizmi, faşizmi, komünizmi gündeme getirirken Türk devrimi özgür düşüncenin savunuculuğunu yapmaya başlamıştı. Batı düşüncesindeki bu hareketlerle Türk devrimi bağdaşamamıştır. Mussolini Ocak 1925'de İtalya'da, Hitler Ocak 1933'de Almanya'da, Lenin Ekim 1917'de Rusya'da iktidara gelmişler, Atatürk ise özgür düşünce ve lâik zihniyete dayanan devrimini 1919'da başlatmıştır. Türk devriminin başlangıç döneminde görülen bu düşünce sistemleri ile arasında büyük bir nitelik, nicelik ve öz farkı vardır. Nazizm, faşizm ve komünizmin insana ve topluma bakışı ile Atatürkçülüğün bakışı farklıdır. Toplumumuzun düşünce ve davranışlarını büyük ölçüde şekillendiren Atatürkçülükte, insan amaçtır. Ulusal kültürümüzün bir parçası olan Atatürkçülük bu sebeplerle de evrensel niteliklidir.

Nazizm, faşizm ve komünizmin insanlığa vaat ettikleri hayaller yıkılmış, kolaya kaçan aydınların inanç sistemleri, dinleri haline gelen bu düşünce ve uygulamalar insanlığın, daha uygun deyimini ile batı düşüncesinin, batı kültürünün birer hatası olarak tarihe mal olmuşlardır.

20'nci yüzyılın bu hataları yanında Atatürkçülük ve Türk devrimi, barış içerisinde ve teröre başvurmadan teokratik düzeni lâik yapıya; totaliter sistemi demokratik düzene geçirmeye çalışan, akla, bilime, insan sevgisine, kısaca özgürlüğe dayalı bir düşünce ve uygulama olarak geri kalmış toplumlar için bir müjde gibi insanlığın serüvenine katılıyordu.

Batı sistemi zaman zaman politik, ekonomik veya entellektüel yapıdan birisine öncelik veren uygulama göstermiştir. Bu unsurlar arasında birisine veya ikisine öncelik verme uygulamasını nazizm, faşizm ve komünizmde de görüyoruz. Atatürkçülükte politik, ekonomik veya entellektüel yapıdan herhangi birisine ağırlık vermeden, özellikle entellektüel yapıyı ihmal etmeyen dengeli bir uygulama vardır. Entellektüel yapı kültürün bütün alt birimlerinde özgür bir olgu gerçekleştirmeyi amaçlıyordu. Dil, tarih, din, sanat, folklor, devlet anlayışı ve devlet yapısı gibi alanlar, Atatürk'ün uğraş konularını oluşturuyordu. Bu yol, entellektüel yapılanma yolu, sivil topluma geçişin de önemli ve vazgeçilmez atılımlarından birisidir. Ülkemizde benimsenen ve uygulanan batılılaşma veya batı kültür çevresi ile uyum sağlama işlemi bir bakıma sivil topluma ulaşma sürecini de başlatmıştır. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu entellektüel kültürün bilimsel tabanını oluşturmak üzere kurulan bir akademi'dir. Atatürk'ün 1936 Meclis açış konuşmasındaki direktifinin gereği olan bir kuruluş ve uygulamadır. Bugün de devam eden Türk devriminin vazgeçilmez kurumlarından birisi olma yolundadır ve Türk devriminin gelecekteki atılımlarının entellektüel ve bilime dayalı kültür tabanını oluşturmaya çalışmaktadır.

Türk çağdaşlaşması, kurtuluş hareketimizin amaçlarından birisi ve bir bakıma Türk evriminin her aşamada, her çağda yenilenen hedefidir.

20'nci yüzyıldan 21'nci yüzyıla politik açıdan neler miras kalacaktır? Bu mirasın nazizm, faşizm ve komünizm olmayacağı kesinleşmiştir. Bunlar, batı kültürünün gelişmesi yolunda karşı hareketler, belki de daha uygun deyimini ile batı kültürünün güzel ürünleri içerisinde hastalıklı olan meyvaları idi.

İnsan haklarına, özgürlüğe ve bilime öncelik veren yönleri ile batı politik kültürü, 20'nci yüzyılın 21'nci yüzyıla şüphesiz en iyi politik mirası olma değerindedir.

Batı kültür çevresinin temel ilkeleri ile diğer kültür çevrelerinin uyumunu arayan ve böylece evrensel kültür çevresi oluşması yolunda yol ve

yöntem belirleyen Türk devrimi ise, 20'nci yüzyılın 21'nci yüzyıla en güzel miraslarından bir diğeri olacaktır.

Osmanlı İmparatorluğu, doğunun mazlum toplumlarını batı emperyalizmine karşı perdeliyordu. Türkler geriledikçe bu bölgeler, doğunun mazlumları, batının işgal ve sömürge politikasına açılmıştır.

Türk kurtuluş hareketi sonucunda Türk gerilemesinin durdurulması sağlanmış, Kuzey Afrika'nın ve doğunun üçüncü dünya ülkeleri bundan yararlanarak ve örneklenerek bağımsızlıklarını kazanmaya başlamışlardır.

Atatürk'ün deyimi ile bir devrimden de büyük olan Türk inkılabı ve ya bugünkü anlamı ile Türk evrimi, Türk kurtuluş hareketinin bir sonucu olarak bağımsızlıklarını kazanan bu toplumlara çağdaşlaşmanın yol ve yöntemi konusunda da örnek vermiştir.

Bağımsız ulusal devlet olma ve çağdaşlaşma aşamaları olan hareketimiz, mazlum milletlere, Orta Doğu'ya ve diğer Türk dünyasına insanlığın mutlu ve uygar geleceği için gerekli olan yolu çizmiş, böylece ulusumuz mazlum ülkelere karşı, önceki işlevlerinin devamı görünümünde bir işlev üstlenmiştir.

Türk çağdaşlaşması batı kültür çevresi ile diğer kültür çevrelerinin uyumunu gerçekleştirecek yol ve yöntemi vermektedir. Bu uyum, kalkınmayı ve çağdaşlaşmayı yaygınlaştıracak ve insanlığı mutluluğa yöneltecek bir değer olarak düşünölmeli ve araştırılmalıdır.